CYNLLUN GWEITHREDU RHYWOGAETH:

SPECIES ACTION PLAN:

LLun / Photo: Wildlife Trusts South and West Wales

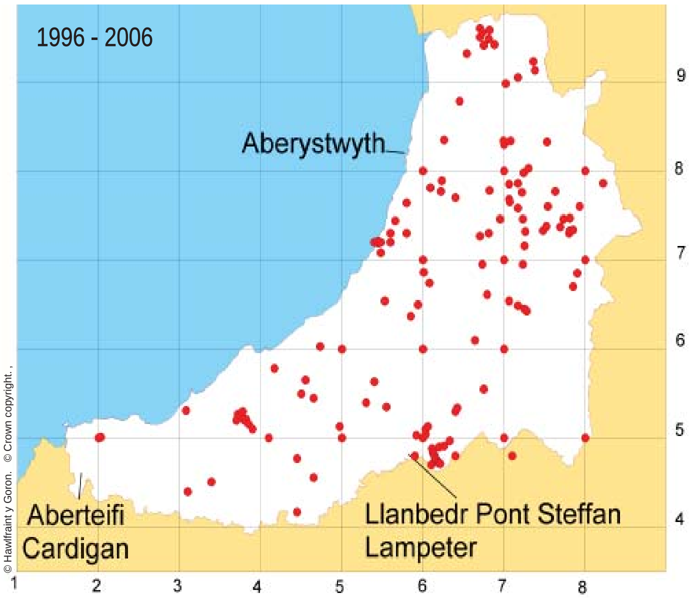

YSGYFARNOG

Lepus europaeus,

Disgrifiad / Ecoleg

Mae'r ysgyfarnog yn un o ddwy rywogaeth o ysgyfarnogod ym Mhrydain ond dyma'r unig un yng Nghymru. Mae'n anifail eithaf mawr (3-5 kg) ac anifail y nos ydyw gan mwyaf. Bydd yn treulio'r rhan fwyaf o'r dydd yn gorffwys mewn gwaliau, sef pantiau bach yn y llystyfiant. Mae'n well gan yr ysgyfarnog fyw mewn cynefin cymysg, ac yn aml bydd yn byw yn y wlad agored gyda digonedd o wrychoedd, peth gwelltglas hir a chaeau tawel.

Ei dosbarthiad yng Ngheredigion

Yn ôl ffeiliau y Cofnodydd Mamaliaid Sirol gwelir ysgyfarnogod yng Ngheredigion o hyd ond fel arfer un yn unig a welwch a hynny ar draws ardal weddol helaeth.

Ffactorau sy'n ymwneud â'i dirywiad yng Ngheredigion

- Diffyg tir âr a glaswelltir naturiol lle mae bwyd a noddfa
- Darnau helaeth o dir a ddefnyddir ar gyfer un dull o amaethu (ffynonellau bwyd yn brin)
- Prinder bwyd ar dir a ddefnyddir yn ddwys ar gyfer magu defaid, ac mae'r tir hwnnw'n helaeth iawn
- Prinder tir lle cânt lonydd i ffurfio eu gwaliau
- Torri gwair i wneud silwair gan aflonyddu ar yr ysgyfarnogod pan fyddant yn bridio
- Diffyg sofl tros y Gaeaf a'r bwyd sy'n deillio ohonynt
- Rheolaeth wael dros y gwrychoedd a'r waliau cerrig sy'n cynnig noddfa a bwyd i'r ysgyfarnog
- Cemegau amaethyddol

BROWN HARE

Lepus europaeus

Description / Ecology

The brown hare is one of two hare species in Britain but the only one in Wales. It is a fairly large animal (3-5 kg) and is largely nocturnal. Much of the day is spent resting in 'forms', shallow hollows in the vegetation. Brown hares prefer a mixed habitat, often open country with plenty of hedges, some long grass and undisturbed fields.

Distribution in Ceredigion

Records held by the County Mammal Recorder suggest that hares are still seen in Ceredigion but are usually single sightings and over a fairly widespread area.

Factors contributing to decline in Ceredigion

- Lack of arable land and natural grasslands that provide food and shelter
- Large areas of land used for a single form of farming (small range of food sources)
- Low food availability in land use for intensive sheep rearing, which is widespread
- Lack of undisturbed land for forms
- Widespread silage cutting disturbs hares during breeding
- Lack of over winter stubble and associated food sources
- Poor management of hedgerows and dry stone walls for shelter and food
- Use of agricultural chemicals
- Shooting and Viral Haemorrhagic Disease (VHD) may contribute
- Predation (increased risk due to the factors above)

- Saethu ac Afiechyd Gwaedlifol Firol (VHD) o bosib
- Mynd yn ysglyfaeth i greaduriaid eraill (perygl yn cynyddu oherwydd y ffactorau uchod)

Beth sy'n digwydd yn lleol?

Caiff cofnodion lleol eu casglu gan y Cofnodydd Mamaliaid Sirol a'r Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt. Caiff ffermwyr eu hannog trwy gynlluniau megis *Tir Gofal* i reoli tir mewn modd sy'n fwy llesol i fywyd gwyllt, ac mae hynny'n helpu'r ysgyfarnog ynghyd â nifer o rywogaethau eraill. Mae arolwg cerdyn post ar waith sy'n cynyddu ein dealltwriaeth o'r dosbarthiad lleol.

Targedau

- Cael gwybodaeth sylfaenol am niferoedd a dosbarthiad yr ysgyfarnog
- Cynnal a chynyddu niferoedd a dosbarthiad yr ysgyfarnog erbyn 2010
- Cynnal ac ymestyn cynefinoedd sy'n addas i ysgyfarnogod erbyn 2010

Beth allwch chi ei wneud i helpu

Os gwelwch chi ysgyfarnog, rhowch wybod i Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt De a Gorllewin Cymru (01239 621212). Os ydych yn berchen ar dir, gallech chi ei reoli a'i wneud yn well cartref i ysgyfarnogod.

Rhagor o wybodaeth

- Tabl camau gweithredu (Cynllun gweithredu'r ysgyfarnog rhan 2) lle mae manylion am weithredu lleol
- Cynllun Gweithredu'r Deyrnas Unedig ar gyfer yr Ysgyfarnog (ar gael ar *www.ukbap.org.uk <http://www.ukbap.org.uk>)*
- Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol Ceredigion (ar gael *www.ceredigion.gov.uk*)
- Swyddog Bioamrywiaeth, Adain yr Arfordir a Chefn Gwlad, Adran y Gwasanaethau Amgylcheddol a Thai, Cyngor Sir Ceredigion, Penmorfa, Aberaeron SA46 0PA *saraha@ceredigion.gov.uk* Ffôn: 01545 570881

Partner arweiniol : Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt De a Gorllewin Cymru, Canolfan Bywyd Gwyllt Cymru, Cilgerran, Aberteifi SA43 2TB 01239 621212 *l.wilberforce@welshwildlife.org*

Cynllun gwreiddiol: Lisa Connaire, Tachwedd 2000

Cynllun diwygiedig: Lizzie Wilberforce, YBGDGC, Ionawr 2006

Cyswllt gyda chynlluniau eraill: Gwrychoedd hynafol a rhai sy'n llawn rhywogaethau

What is being done locally?

Local records are collected by the County Mammal Recorder and the Wildlife Trust. Farmers are encouraged by schemes such as *Tir Gofal* to manage land in a more wildlife-friendly manner, which helps hares as well as many other species. A postcard survey is adding to knowledge of local distribution.

Targets

- Obtain baseline information about hare numbers and distribution
- Maintain and increase hare numbers and distribution by 2010
- Maintain and expand habitat suitable for hares by 2010

What you can do to help

If you see a hare, report it to the Wildlife Trust of South and West Wales (01239 621212). If you own land, you can manage it to provide a more appealing home for hares.

Further information

- Actions table (Brown hare action plan part 2) for details of local action
- UK Brown Hare Action Plan (available on *www.ukbap.org.uk*)
- Ceredigion Local Biodiversity Action Plan (available on *www.ceredigion.gov.uk)*
- Biodiversity Officer, Coast & Countryside Section, Department of Environmental Services and Housing, Ceredigion County Council, Penmorfa, Aberaeron SA46 0PA *saraha@ceredigion.gov.uk* Tel: 01545 570881

Lead partner: The Wildlife Trust of South and West Wales, Welsh Wildlife Centre, Cilgerran, Cardigan SA43 2TB 01239 621212 *l.wilberforce@welshwildlife.org*

Original plan: Lisa Connaire, November 2000
Revised plan: Lizzie Wilberforce, WTSWW, January 2006

Links to other plans: Ancient & Species Rich Hedgerows